

ЖАМИЯТДА ҒОЯВИЙ БИРДАМЛИКНИ ТАЪМИНЛАШДА МИЛЛАТЛАРО ТОТУВЛИК ВА ДИНИЙ БАҒРИКЕНГЛИКНИНГ АҲАМИЯТИ

Махмуд Хамидович САЙИДОВ

Мустақил изланувчи

Республика Маънавият ва маърифат маркази ҳузуридаги

Ижтимоий тадқиқотлар институти

Тошкент, Ўзбекистон

Аннотация

Мақолада жамиятда ғоявий бирдамликни таъминлашда миллатларо тотувлик ва диний бағрикенгликнинг аҳамияти борасидаги фикрлар илмий таҳлил этилган. Мамлакатимизда тинчлик ва барқарорликни сақлаш, миллатларо тотувлик ва диний бағрикенглик муҳитини таъминлашнинг долзарб вазифа эканлиги қабул қилинган тегишли норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар асосида кўрсатиб берилган.

Таянч сўзлар: жамият, ғоя, бирдамлик, таълим, тарбия, маънавият, маърифат, тафаккур, миллатларо тотувлик, диний бағрикенглик, тинчлик, барқарорлик.

ЗНАЧЕНИЕ МЕЖНАЦИОНАЛЬНОГО СОГЛАСИЯ И РЕЛИГИОЗНОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ СОЛИДАРНОСТИ В ОБЩЕСТВЕ

Махмуд Хамидович САЙИДОВ

Независимый исследователь

Институт социально-духовных исследований

при Республиканском центре духовности и просветительства

Ташкент, Узбекистан

Аннотация

В статье с научной точки зрения анализируются идеи межнационального согласия и религиозной толерантности в обеспечении идеологической солидарности в обществе. Также в статье освещаются мнения о том, что актуальной задачей является сохранение мира и стабильности в стране, поддержание идеологической солидарности в обществе, обеспечение атмосферы межнационального согласия и религиозной толерантности.

Ключевые слова: общество, идея, солидарность, образование, воспитание, духовность, просвещение, мышление, межнациональное согласие, толерантность, мир, стабильность.

Бугунги кунда дунё микёсида таҳликали вазиятнинг тобора авж олиши миллатларо тотувлик ва диний бағрикенгликни таъминлашда жиддий

фикрлашни тақозо этмоқда. Кундан-кун авж олиб бораётган маънавий хуружлар, ёт ғоя ва мафкуралар таъсирида инсон қалби ва онгини забт этиш учун кураш тобора кенгайиб бормоқда. Жаҳонда шиддат билан кечаётган кескин ғоявий курашлар, турли мафкуралар тўқнашуви оқибатида ҳар қандай жамият ва давлатнинг хавфсизлигига жиддий раҳна солинишини англаш қийин эмас.

Хусусан, тинчлик, барқарорлик ва хавфсизликка таҳдид солишга интилаётган экстремизм, терроризм, ақидапарастлик каби иллатлар афкор оммани доимо ташвишга солиб келмоқда. Бу ҳақда, фикр юритганда Президентимиз қайд этганидек: “Барчангизга маълумки, ҳозирги вақтда дунёнинг турли минтақаларида миллатлараро ва динлараро кескинлик кучайиб бормоқда, миллатчилик, диний муросасизлик бош кўтармоқда. Бу иллатлар давлатни емириб, жамиятни парчалаб, радикал гуруҳ ва оқимлар учун мафкура базасига айланмоқда” [3]. Шу боис бу борада мамлакатимизда маънавий-маърифий ишларнинг таъсирчанлигини ошириш, маънавият соҳасидаги ички ва ташқи таҳдид ҳамда хавф-хатарларга қарши самарали курашиш, жамиятда мафкуравий иммунитетни мустаҳкамлашни тақозо этмоқда.

Мамлакатда тинчлик ва барқарорликни сақлаш, жамиятда ғоявий бирдамликни асрашда миллатларо тотувлик ва диний бағрикенглик муҳитини таъминлаш долзарб вазифа ҳисобланади. Айниқса, бундай ҳолатга бўлган ижобий муносабат мамлакатимиз тараққиётида янги даврнинг бошланишга замин яратди. Халқимизга хос бўлган бағрикенглик ва инсонпарварлик маданиятининг тараққий этишида мазкур омиллар фуқароларимизни, хусусан, ёш авлодни она Ватанга фидойи ва садоқат руҳида тарбиялашда муҳим аҳамият касб этмоқда.

Ўз навбатида, мазкур омиллар Ўзбекистонда давлат сиёсатининг энг муҳим устувор йўналишларидан бири этиб белгиланди. Айниқса, “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси” [1]нинг устувор йўналишларидан бири «Маънавий тараққиётни таъминлаш ва соҳани

янги босқичга олиб чиқиш» асосий вазифа этиб белгиланган. Ушбу вазифани амалга оширишда, Жамиятда миллатлараро тотувлик ва динлараро бағрикенглик муҳитини мустаҳкамлаш, миллатлараро муносабатлар соҳасида Ўзбекистон Республикаси давлат сиёсати концепциясининг изчил амалга оширилишини таъминлаш, турли миллат ёшлари учун қўшимча қулай шарт-шароитлар яратиш, уларда фуқаролик бурчини англаш, ватанпарварлик, бағрикенгликка асосланган миллатлараро муомала маданиятини юксалтиришнинг ғоявий-мафкуравий асосларини ўрганиш ва таҳлил этиш долзарб вазифа сифатида белгиланган.

Бугунги кунда мамлакатимизда давлат ва жамият ҳаётини тубдан янгилашга қаратилган ислохотларимизнинг муҳим устувор вазифаларидан бири ҳар томонлама етук бўлган авлодни тарбиялаб, вояга етказишни тақозо этмоқда. Айнан, бугунги кунда мамлакатимизда диний-маърифий, ижтимоий-сиёсий соҳаларда амалга оширилаётган ислохотлар замирида халқимизни мана шундай эзгу ғоялар сари дадил одимлаётганлигини теран англаш мумкин. Бугунги кунда мамлакатимизнинг “Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари” ғоя асосида тараққиётнинг янги даврига қадам қўйгани, амалга оширилаётган кенг кўламли ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-маърифий соҳалардаги ислохотлар энг аввало, юксак фаровонликка замин яратмоқда. Юртимизда илм-фан, таълим-тарбия ва диний-маърифий соҳаларда амалга оширилаётган ислохотлар натижасида катта ўзгаришлар буюк умуммиллий мақсадга, умумхалқ ҳаракатига айланиб бормоқда. Бугун юртимизда олиб борилаётган жадал ислохотлар кўлами, шиддати ҳамда кенг қамрови билан дунё нигоҳини ўзига қаратмоқда. Давлатимиз раҳбари бошчилигида олиб борилаётган ислохотлар ҳақида сўз кетганда жаҳон ҳамжамияти томонидан юртимизга нисбатан “Янги Ўзбекистон” деган иборанинг тилга олинаётгани, албатта, мамлакатимиздаги ўзгаришларга берилаётган муносиб баҳо дир. “Янги Ўзбекистон – бу “Халқ манфаати ҳамма нарсадан улуғ” деган эзгу ғоя амалий ишлар билан ўз тасдиғини топаётган замондир” [7]. Албатта, юртимиздаги кенг кўламли ислохотлар ва янгиланишлар мазкур инсонпарвар

ғоя асосида амалга оширилмоқда. Бугун Янги Ўзбекистон жаҳон майдонида кучли салоҳият, муносиб обрў-эътиборга эга бўлган, ҳар томонлама обод ва фаровон мамлакат сифатида эътироф этилиб, унинг нуфузи тобора ортиб бормоқда. Ҳар бир инсон бахтли ҳаёт кечириши учун мамлакатимизда амалга оширилаётган демократик ислохотлар юртдошларимизнинг қалбини янада қувонтирмоқда. Юртимизда бугунги кунда инсон қадри, эркинлиги, бахт-саодати, тенг ҳуқуқлилигини таъминлаш, инсонийликнинг барча тамойилларини юзага чиқариш учун керакли шарт-шароитлар яратилган. Бу эса “Давлат – инсон учун” тамойилининг амалдаги ифодасидир. Зеро, инсон ва унинг бахт-саодатига, халқ манфаатларига хизмат қилиш инсонпарварликнинг асосий мезони саналади.

Мамлакатимизда “Инсон қадри учун” деган эзгу тамойилни тўла рўёбга чиқариш, Конституция ва қонун устуворлигини, ҳар бир фуқаронинг тинч ва хавфсиз ҳаёт кечиришини таъминлаш амалга оширилаётган ислохотларнинг туб моҳиятини ташкил этади ва давлатимиз сиёсатида муҳим аҳамиятга эга.

Ўзбекистон Республикаси ўз мустақиллигини эълон қилиши жараёнларида ҳам миллатлараро тотувлик, диний бағрикенгликни таъминлаш орқали тинчлик ва барқарор тараққиёт асосларини мустаҳкамлашда барча дин вакиллари орасида можаролар бўлмаганлигига тарих гувоҳдир. Бу ҳақда, фикр юритганда Президентимиз қайд этганидек: “...Бизнинг давлатимиз кўп миллатли ва кўп конфессияли давлат. Бугунги кунда мамлакатимизда 130 дан ортиқ миллат ва элат вакиллари бир оила фарзандларидек аҳил ва иноқ яшамоқда. Бу борада, ҳеч шубҳасиз, халқимизга азалдан хос бўлган бағрикенглик анъаналари муҳим роль ўйнамоқда” [4], Мазкур ҳолат, ўз навбатида, Ўзбекистонда миллатлараро тотувлик, диний бағрикенглик, конфессиялараро ҳамжиҳатлик иноқлик ва бирдамликнинг нодир тимсоли сифатида намоён бўлиб, барча дин вакилларига нисбатан бағрикенгликнинг ижобий намунаси эканлигидан далолат беради. Бинобарин, маънавиятимизнинг узвий қисми халқимизга хос этник маданий ва диний

бағрикенгликнинг илдизлари узок тарихга бориб тақалади, буни ўзга дин вакиллари ҳам эътироф этишади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 19 майдаги “Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқаларини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги [2] фармонида мустақилликнинг дастлабки йилларидан бошлаб бағрикенглик ва инсонпарварлик маданиятини ривожлантириш, миллатлараро ва конфессиялараро ҳамжиҳатликни, жамиятда фуқаролар тотувлигини мустаҳкамлаш, барча фуқароларга миллати ва диний эътиқодидан қатъи назар, тенг ҳуқуқ ва имкониятлар яратиш, ёш авлодни ватанпарварлик, миллий ва умуминсоний кадриятларга хурмат, Ватанга муҳаббат ва садоқат руҳида тарбиялаш Ўзбекистонда давлат сиёсатининг муҳим устувор йўналишларидан бири этиб белгиланган.

Шунингдек, мазкур фармонда жамиятда бағрикенглик ва инсонпарварлик маданиятини юксалтириш, миллатлараро ва конфессиялараро ҳамжиҳатликни, фуқаролар тотувлигини таъминлаш, шунингдек, хорижий мамлакатлар билан дўстона, тенг ҳуқуқли ва ўзаро манфаатли муносабатларни мустаҳкамлаш Ўзбекистон давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири эканлиги кўрсатиб ўтилган.

Дунё тараққиётидан маълумки, жаҳондаги мавжуд динлар ўз моҳиятига кўра, ўзида эзгулик, тинчлик, яхшилик, дўстлик ҳамда бунёдкор ғояларни мужассам этади. Айниқса, дин инсонларни ҳалоллик ва покликка, меҳр-шафқат, биродарлик ва бағрикенгликка даъват этади.

Бугунги кунда юртимизда таъкидланганидек, 130 дан ортиқ миллат ва элатлар ўзаро иноқ, тотувликда яшаб келмоқда. Мамлакатимизда 16 та конфессияга мансуб диний ташкилотлар эркин фаолият юритмоқда. Ўз навбатида, мазкур конфессияларнинг ўз фаолиятини амалга ошириш ва мамлакат ҳаётида фаол иштирок этиши учун барча имкониятлар мавжуд. Давлат таълим муассасаларида ўқитиш 7 тилда олиб бориляпти. Ўзбекистон миллий телерадиокомпанияси томонидан 12 тилда кўрсатув ва эшиттиришлар

тайёрланмоқда. Юртимизда ҳукм сураётган миллатлараро тотувлик, диний бағрикенглик, дўстлик ва бирдамлик муҳити ҳукм суриб, тинчлик ва барқарорликни таъминлаш орқали Ўзбекистоннинг халқаро майдондаги обрў-эътиборини янада юксалтиришда муҳим аҳамият касб этмоқда.

Бугунги кунда Ўзбекистонда тинчлик ва тараққиётни таъминлаш муҳим аҳамият касб этади. Республикада тинчлик-осойишталик, барқарорлик ва фаровонлик муҳитининг ҳукм суришидан барча дин вакиллари бирдек манфаатдор. Ўз навбатида, давлат турли динларга эътиқод қилувчи ва уларга эътиқод қилмайдиган фуқаролар, ҳар хил эътиқодларга мансуб диний ташкилотлар ўртасида ўзаро мурося ва ҳурмат ўрнатилишига кўмаклашади, диний ва ўзга мутаассибликка ҳамда экстремизмга муносабатларни қарама-қарши қўйиш ва кескинлаштиришга, турли конфессиялар ўртасида адоватни авж олдиришга қаратилган хатти-ҳаракатларга йўл қўймайди. Ҳақиқатан ҳам, “...ҳозирги вақтда дунёнинг турли минтақаларида миллатлараро ва динлараро кескинлик кучайиб бормоқда, миллатчилик, диний мurosасизлик бош кўтармоқда. Бу иллатлар давлатни емириб, жамиятни парчалаб, радикал гуруҳ ва оқимлар учун мафкура базасига айланмоқда. Ана шундай мураккаб вазиятда мамлакатимизда турли миллат ва динга мансуб инсонлар ўртасида дўстлик ва ҳамжиҳатликни янада мустаҳкамлаш биз учун борган сари муҳим аҳамият касб этмоқда. Ҳеч шубҳасиз, бу бизнинг заминимизда тинчлик ва осойишталикнинг мустаҳкам кафолати, халқимиз бунёдкорлик салоҳиятини, унинг эртанги кунга бўлган ишончини оширишнинг асоси бўлиб хизмат қилмоқда” [3]. Айниқса, Ўзбекистонда миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенглик муносабатларининг таъминланиши, аввало, динлараро зиддиятларнинг олдини олиш орқали турли дин вакиллари ўртасида ўзаро ҳамкорлик, бирдамлик ва ҳамжиҳатликнинг шаклланишига замин яратмоқда. Мазкур омил юрт тинчлиги ва тараққиётига, умуминсоний маданият ва маънавият ривожига бевосита хизмат қилади.

Жаҳон ҳамжамияти олдида турган долзабр муаммоларини бартараф этиш борасида давлатимиз раҳбари томонидан амалга оширилаётган

ташаббусларни алоҳида таъкидлаш лозим. Бу соҳадаги ташаббус ва илғор ғоялар бугунги кунда дунё миқёсида ҳам илғари сурилмоқда. Ҳозирги нозик ва айни пайтда, ўта мураккаб шароитда миллатлараро тотувлик ва конфессиялараро ҳамкорликни таъминлашда маърифат билан курашиш муҳим аҳамият касб этади. Жаҳолатга грифтор этувчи экстремизм, халқаро терроризм ва мутаассибликка қарши курашда маърифатни тарғиб этиш ғояси бугунги кунда дунё миқёсида бош мавзуга айланиб улгурди. Давлатимиз раҳбари 2017 йил 19 сентябрда БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқида дунёда терроризм таҳдидлари сўнгги йилларда, айниқса, кучайиб бораётгани, уларга қарши куч ишлатиш йўли билан курашиш усули ўзини оқламаётгани, бу борада кўп ҳолларда таҳдидларни келтириб чиқараётган асосий сабаблар эмас, балки уларнинг оқибатларига қарши курашиш билангина чекланиб қолинаётганини, халқаро терроризм ва экстремизмнинг илдизини бошқа омиллар билан бирга, жаҳолат ва мурасасизлик ташкил этишини алоҳида таъкидлаган эди. Президентимиз БМТ Бош Ассамблеясининг *“Маърифат ва диний бағрикенглик”* деб номланган махсус резолюциясини қабул қилиш таклифи билан мурожаат қилар экан: “Бу ҳужжатнинг асосий мақсади – барчанинг таълим олиш ҳуқуқини таъминлашга, саводсизлик ва жаҳолатга барҳам беришга кўмаклашишдан иборат. Ушбу резолюция бағрикенглик ва ўзаро ҳурматни қарор топтириш, диний эркинликни таъминлаш, эътиқод қилувчиларнинг ҳуқуқини ҳимоя қилиш, уларнинг камситилишига йўл кўймасликка кўмаклашишга қаратилган. ...Биз мамлакатимизда олиб борилаётган ислоҳотларнинг асосий мақсади инсон, унинг эҳтиёж ва манфаатларини таъминлашдан иборат бўлган энг муҳим устувор вазифаларни муваффақиятли амалга оширишнинг ҳал қилувчи шарти айнан шунда мужассам, деб биламиз” [5], дея алоҳида таъкидлаган эди.

Бугунги кунда дунёнинг турли минтақа ва давлатларида содир бўлаётган аянчли воқеалар таҳлили оммавий ахборот воситалари, замонавий ахборот технологиялари, жумладан, интернет тизими, ижтимоий тармоқлар ва электрон нашрлар кўп ҳолларда айрим бузғунчи кучлар қўлида турли сохта,

зарарли ғоя ва мафкураларни тарғиб этишнинг қулай ва тезкор воситасига айланиб қолаётганини кўрсатмоқда. Бу каби таҳдидлар миллий ва умуминсоний қадриятларнинг емирилишига, зўравонлик, инсон тақдири, жамият ҳаётига беписандлик, масъулиятсизлик, лоқайдлик, андишасизлик, беҳаёлик каби иллатларнинг илдиз отишига замин яратмоқда. Натижада, одамзотнинг ўз тарихий, диний, миллий-маънавий илдизларидан узилиб қолишига сабаб бўлмоқда. Мазкур ҳолат, жаҳондаги кўплаб давлатларда умумий тенденцияга айланиб бормоқда.

Хулоса қилиб айтганда, “Ўзбекистон миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенглик соҳасида ўз анъаналарига доимо содиқ бўлиб, бу йўлдан ҳеч қачон оғишмасдан илгари боради. Мамлакатимизда турли миллат ва диний конфессиялар вакиллари ўртасида ўзаро ҳурмат, дўстлик ва аҳиллик муҳитини мустаҳкамлашга биринчи даражали эътибор қаратилади. Бу – бизнинг энг катта бойлигимиз ва уни кўз қорачиғидек асраб-авайлаш барчамизнинг бурчимиздир [8]. Зеро, халқимиз маънавиятига хос бўлган миллатлараро тотувлик, диний бағрикенглик муҳитининг ҳукм суриши жамиятда ғоявий бирдамликнинг таъминланишида муҳим ўрин тутаяди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида тўғрисида: Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январ ПФ-60-сон фармони. <https://lex.uz/docs/5841063#5844491>
2. Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқаларини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида: Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони <http://uza.uz/oz/documents/millatlararo-munosabatlar-va-khorizhiy-mamlakatlar-bilan-d-s-22-05-2017>
3. Миллатлараро дўстлик ва ҳамжиҳатлик – халқимиз тинчлиги ва фаровонлигининг муҳим омилидир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Республика байналмилал маданият маркази ташкил

этилганининг 25 йиллигига бағишланган учрашувдаги нутқи.
<http://www.uza.uz/oz/politics/millatlararo-d-stlik-va-amzhi-atlik-khal-imiz-tinchligi-va-f-24-01-2017>

4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг "Ижтимоий барқарорликни таъминлаш, муқаддас динимизнинг софлигини асраш – давр талаби" мавзусидаги анжуманда сўзлаган нутқи //Адолат, 2017. – № 24. – Б.1-2-3

5. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида нутқ сўзлади
<http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-prezidenti-shavkat-mirziyeev-bmt-bosh-assambleyasi-20-09-2017>

6. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. <http://www.uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliyas-28-12-2018>

7. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: O‘zbekiston, 2021.